

Zürich-Universitetets Erfaringer med Hensyn til Kvindernes Studium.

Efter Dr. V. Böhmert, Professor i Zürich.

Spørgsmaalet om Kvindernes Deltagelse i Universitetsstudierne, der i den senere Tid saa stærkt trænger sig frem, er som bekjendt i Zürich blevet besvaret saaledes, at der er indrømmet de kvindelige Studerende fuldkommen lige Ret med de mandlige. Det er ogsaa bekjendt, at Kvinderne have benyttet sig af denne Ret i et forholdsvis betydeligt Omfang, hvilket noksom vidner om, at de føle Trang til denne Ret og at de ikke ere saa aldeles tilfredse med deres nuværende Stilling. De kvindelige Studerende have virkelig været saa stærkt repræsenterede i Zürich, at dette Universitet derved er bleven sat i Stand til at indhøste rige Erfaringer i dette Spørgsmaal. Zürich-Universitetet har i et helt Aarti været beskjæftiget med Løsningen af dette vanskelige sociale Problem, og derved samlet en Række Erfaringer, hvorover ingen anden Højskole raader i et lignende Omfang. Ganske vist har man saakaldte Kvindeuniversiteter i Amerika og højere Dannelsesanstalter for Kvinder i Rusland, men Kvindernes og Mændenes fælles Universitetsstudium, hvor det kvindelige Kjøen er fuldt ligeberettiget med det mandlige, har man kun prøvet paa faa Steder, og det finder endnu talrige

Modstandere. Men det vilde være ønskeligt, om de Modstandere, der saa bestemt holde paa Theorien om Kvindens Uskikkethed til Universitetsstudierne, ogsaa saa lidt paa Praxis. Det vilde være ønskeligt, om man, inden man overhovedet udtaler nogen bestemt Dom i denne Sag, undersøgte de praktiske Erfaringer, der foreligge.

Zürich er ganske vist ikke blevet forskaanet for de Farer og Misbrug, som alt Nyt er udsat for. Zürich var en Tid oversvømmet af russiske Studentinder, hvoraf vel en Del helligede sig alvorlige Studier, men hvoraf en anden Del tilhørte en russisk Emigrant-Koloni, for hvem den Immatriculation, som Udlændinge meget let kunne erhverve sig, kun var det bekvemmeste Middel til at faa Opholdsbevilling. Som en Følge heraf var Tallet paa de kvindelige Studerende i Zürich i Sommersemestret 1873 steget til 114, hvoriblandt der befandt sig 100 russiske Damer. Paa denne Tilstand blev der i Juni 1873 gjort Ende, idet en kejserlig Ukas kaldte alle i Zürich studerende russiske Kvinder tilbage til deres Hjem inden 1 Jan. 1874. Kvindestudiets Modstandere og fantasirige Feuilletonister have paa deres Maade exploiteret denne Kjendsgjerning, der kun skyldtes Ruslands politiske og sociale Tilstande; men de have derved kun opnaaet at bevise, at de aldeles ikke kjende, og maaske heller ikke ville kjende, de med denne Sag i Forbindelse staaende Forhold. Spørgsmaalet om Kvindernes Studium har intet at gjøre med denne den russiske Regerings Politiforholdsregel; det er i det Højeste derved bragt ind i et sundere Farvand. Af langt større Vigtighed er det, at det zürichske akademiske Senats fleraarige Bestræbelser for at faa Optagelsesbetingelserne gjort strængere endelig have baaret Frugt, idet en Regeringsforordning af 23 Avg.

1873 bestemmer, at Udlændinge, baade mandlige og kvindelige, skulle godtgjøre at være i Besiddelse af en højere Fordannelse, før de kunne immatrikuleres ved Universitetet. Den Krisis, der truede Universitetet i Zürich, fordi i flere Aar de universitetssøgende Kvinder paa Kontinentet næsten udelukkende vendte sig imod det, synes nu at være overstaaet, og Kvindestudiet skrider atter langsomt frem ad den tidligere normale Vej, hvorved en fordomsfri Bedømmelse af denne Sag i en væsenlig Grad lettes.

Vi hidsætte først nogle statistiske Oplysninger: Kvindernes Tilgang ved Universitetet i Zürich var i Aarene 1864 til 71 kun i langsom Stigning, og blev til Dels korrigeret ved en regelmæssig Afgang. Men fra 1871 skete der et Omslag, derved at russiske Kvinder efter en meget stor Maalestok søgte til Universitetet. I Sommeren 1871 studerede der kun 13 russiske Kvinder, men den paafølgende Vinter 21, Sommeren 1872 54, Vinteren 1872—73 96, Sommeren 1873 endog 100. Saa kom den nævnte Ukas, og i Vinteren 1873—74 faldt Tallet til 12. Ogsaa i Sommeren 1874 var Tallet ikke højere end 12. Aarene 1871—73 kunne betegnes som den russiske Emigrations Periode, der foranledigede saa mange Angreb paa Zürich og i det Hele truede med at bringe Sagen i en skjæv Stilling. — Det samlede Tal af kvindelige Studerende har i de to sidste Semestre, Vinteren 1873—74 og Sommeren 1874, været 29, der ikke har noget Paafaldende eller Forstyrrende ved sig, og det fortjener at bemærkes, at der blandt disse 29 studerende Damer kun findes 16 Medicinere, medens 13 ere immatrikulerede i det filosofiske Fakultet, og hellige sig Studiet af Sprogvidenskab, den skjønne Literatur, Mathematik og Naturvidenskaberne. Tallet af kvindelige Medicinere er i Sommeren 1874 i

Sammenligning med Vinteren 1873—74 gaaet ned fra 18 til 16, hvorimod Tallet af dem, der studere i det filosofiske Fakultet, er steget fra 11 til 13. De i Sommeren 1874 i Zürich studerende Kvinder tilhørte følgende Nationaliteter: Schweiz 1, tyske Rige 4, Østrig-Ungarn 5, Rusland 12, Serbien 4, Storbritannien 1, Frankrig 1 og Nordamerika 1. — Betragte vi de enkelte Aar, saa viser det sig, at medens 1864 begynder med 1, findes der 1870 22, Vinteren 1871—72 31, Sommeren 1872 63 og saa de følgende 4 Semestre: 110, 114, 29 og 29. — Det medicinske Fakultet har altid været stærkest besøgt (Sommeren 1873 var her 88!); men i det filosofiske Fakultet har Deltagelsen dog ogsaa været betydelig og synes at være i jævn Stigning. I det statsvidenskabelige Fakultet studerede en russisk Dame i Vinteren 1872—73 og Sommeren 1873. — Rusland har altid leveret det største Bidrag; dog har her ogsaa været ikke saa ganske faa tyske, engelske og schweiziske Damer. *

Med Hensyn til de hidtidige Resultater af Mænds og Kvinders fælles Studium, saa kunne Zürichs tjaarige Erfaringer ganske vist ikke være afgjørende for Spørgsmaalet om Kvindernes Adgang til andre Universiteter og om det varige praktiske Resultat af det kvindelige Studium; men de ere i ethvert Tilfælde tilstrækkelige til at godtgjøre, at Forsøget paa at give Kvinderne Adgang til Studierne ikke er slaaet fejl, men har haft skønne Resultater og vil give Stødet til yderligere Reformer i den kvindelige Undervisning.

Fremfor Alt er det, efterat enkelte Universiteter ere blevne aabnede for Kvinderne, blevet godtgjort, at Kvinderne ere fuldkommen skikkede til Studiet og Løsningen af de vanskeligste videnskabelige Problemer, men at de

ogsaa maa tilkæmpe sig samme Forkundskaber som Mændene, hvis de skulle kunne blive deres Lige i det akademiske Liv. Kvinderne trænge først og fremmest til gode Gymnasier og andre Fordannelsesanstalter, før de i større Antal kunne besøge Universiteterne. Men denne Omstændighed bør ikke være nogen Hindring for alt nu at aabne Universitetet for saadanne Kvinder, der ved Privatstudium eller paa anden Maade have skaffet sig den nødvendige Fordannelse for med Udbytte at kunne høre visse Forelæsninger. Fordringen paa en obligatorisk Gymnasialdannelse for Kvinder synes allerede af den Grund at kunne angribes, fordi det i det Mindste er tvivlsomt, om ikke Fremtidens Undervisningssystem vil kræve en halv humanistisk halv realistisk Fordannelse for det medicinske og naturvidenskabelige Studium. Universitetet i Zürich kan give Exempler paa Kvinder, der i et halvt Aar have tilegnet sig lige saa meget af de gamle Klassikere som Gymnasiasterne i et fleraarigt Kursus. Flere ved Universitetet og Polyteknikum i Zürich aflagte Prøver bevise, at flere Damer ikke alene i Sprogvidenskaben men ogsaa i Mathematik og Naturvidenskaberne indtage første Rang og heller ingenlunde paa dette for dem tidligere lukkede Omraade staa tilbage for Mændene, saa snart kun Muligheden for at vække deres Aands latente Kræfter er tilstede.

Hovedangrebene mod Zürich have vel kun været rettede mod Kvindernes medicinske Studier; men ogsaa her ere de uberegtigede. Vedkommende medicinske Professorer i Zürich have officielt udtalt sig om det mest anfægtede og delikate Punkt, om de saakaldte moralske Farer ved Fællesstudium. Paa en Forespørgsel fra det medicinske Fakultet i Würzburg svarede der i 1870: «Det medicinske Fakultet i Zürich finder, at Nærværelsen

af kvindelige Studerende ved de praktiske og theoretiske Øvelser ikke har givet Anledning til nogensomhelst Forstyrrelse. Forelæsningerne holdes uden Hensyn til de tilstedeværende Damer, ligesom ogsaa ved de anatomiske Øvelser og kliniske Forevisninger Lærestoffet principmæssigt behandles, som om kun mandlige Tilhørere vare tilstede. Men heraf er ingensinde flydt nogen Ulempe. Da der nu foreligger en sexaarig Erfaring, imødeser Fakultetet med Ro den videre Løsning af det herhenhørende Problem. Fakultetet tror forøvrigt, at de her studerende Damers alvorlige Arbejdslyst og taktfulde Opførsel saa vel som de schweiziske Studenters politiske Dannelse og rolige Væsen maa tages i Betragtning ved Bedømmelsen af det hidtidige Resultat.»

Et andet offentligt Vidnesbyrd herom giver den fysiologiske Professor Dr. Hermann i sit Skrift «Das Frauenstudium und die Interessen der Hochschule Zürichs» (1872). Hermann gjendriver her nogle Angreb, den fysiologiske Professor i München, v. Bischoff, havde rettet mod Zürich: «De her studerende Kvinder have uden Undtagelse ikke gjort sig skyldig i noget Dadelværdigt, men mange have ved Flid og Energi erhvervet sig deres Medstuderendes og Læreres høje Agtelse, ogsaa deres, der — som jeg — ikke sympathiserer med den hele Retning. De mandlige Studerende have hidtil med den største Takt undgaaet Alt, hvad der kunde befrygtes. Af Lærerne har endelig ingen af Hensyn til de kvindelige Tilhørere ladet sig bevæge til at stige ned fra det videnskabelige Foredrags Højde til et lavere Trin. Prof. v. Bischoff finder (uden nogensomhelst personlig Erfaring paa dette Omraade), at det er vanskeligt at forstaa, hvorledes man skulde kunne foredrage visse Dele af Anatomien o. Lign. for Mænd og

Kvinder uden pinlige Fornemmelser. Vi, der tro at have en lige saa udviklet Følelse for det Sømmelige som han, have deri set den mindste Vanskelighed. Videnskabens Højde og Foredragets Alvor gjør, at der hverken hos Lærer eller Discipel kan være Tale om saadanne Fornemmelser.»

En anden fysiologisk Professor erklærer: «Efter mine Erfaringer ere Farerne ved et Fællesstudium, selv ved meget delikate sexuelle Forelæsninger, betydningsløse, naar Læreren viser sig som en Gentleman. Jeg har ofte betragtet mine Tilhørerinder under saadanne Forelæsninger, og jeg har bemærket, at den bedre kvindelige Natur bevarer sin Værdighed, hvilket ogsaa gjælder om de unge Mænd. Der gives dog frivolere Salonsamtaler, hvor man kun antyder og lader Fantasien frit Spillerum. Skulde Lig- og Sygesale være farligere end Balsale og Knejper, hvor Piger opvarte? Der kan i Virkeligheden vanskelig opdages nogen moralsk Fare, naar Mænd og Kvinder ikke iagttage og møde hverandre i Ballernes og Soiréernes flygtige Drømmelys men i en alvorlig Virksomheds klare Lys.»

Da Mændenes Anskuelse om dette Punkt ikke kunne være ene afgjørende, skulle vi ogsaa anføre nogle Udsagn af studerende Kvinder. En Dame, der alt har forladt Zürich som hæderlig promoveret Doktor, og som stedse har vist sig, som en ægte kvindelig fint følelse Natur, begrundede sin Vægtring ved at foretage visse anatomiske Øvelser i et særligt Værelse med disse Ord: «Da vi besluttede os til dette Studium, vidste vi meget vel, at vi vilde støde paa Meget, ved hvilket vi efter almindelige Begreber maatte genere os. Vi have imidlertid gjort os fortrolige med den Tanke at se Sligt modigt i Øjet; thi

vi vare os fuldt vel bevidste, at i samme Øjeblik vi viste os generte, vilde vi ikke længere have kunnet bevare vor Plads og at det Bedste, vi da kunde gjøre, vilde være at opgive Studiet.»

Fra flere andre kvindelige Studerende, baade i det medicinske og det filosofiske Fakultet, haves der Erklæringer i samme Retning.

Hvad Professorerne angaar, ere de næsten alle enige om i de alvorligt studerende Kvinder at se ikke noget forstyrrende men et gavnligt Element for Undervisningen. Kvindernes Nærværelse fremkalder ofte en højere sædelig Tone i Sektions- og Sygesalene. Heldigst virke de kvindelige Studerende dog, naar de ikke ere ganske unge Piger. Ved Züricher-Universitetet har der været flere ældre Piger eller gifte Kvinder og Enker. Mange have studeret i Forening med deres Mænd. Disse Studerende have øvet en meget heldig Indflydelse.

Et Hovedbevis for at Kvindernes Uniyersitetsstudium er lykkedes godt i Zürich, haves deri, at 10 af Zürichs kvindelige Studerende have bestaaet den medicinske Doktorexamen med Ære og en den filosofiske. Af den første Generation havde indtil 1872 sex Damer taget deres medicinske Doktorexamen, hvoraf fire med Karakteren «godt» og to med Karakteren «megetgodt». Siden 1872 ere fire kvindelige Medicinere blevet promoverede, deriblandt en Schweizerinde, der har studeret med det bedste Udbytte, og tre russiske Damer, — uskyldige Ofre for den omtalte Ukas —, som i Stedet for efter det sædvanlige 4^{1/2}-aarige Studium maatte tage deres Examen efter et kun treaarigt Studium. Af disse tre Damer bestod en ret godt, en godt og den tredje meget godt. En fjerde forlod Examen ved den skriftlige Prøve. Af alle i Zürich

til Promotion i det medicinske Fakultet anmeldte Damer, har saaledes kun en maattet trække sig tilbage, — ganske vist ikke noget ugunstigt Forhold i Sammenligning med de mandlige Studerende. — I det filosofiske Fakultet har en Dame paa Grund af sine kemiske Studier og sin Dissertation opnaaet Doktorværdigheden.

Flere Professorer i det medicinske Fakultet have ved Promotionerne benyttet Lejligheden til paa en fuldkommen] anerkjendende Maade offentlig at udtale sig om det hidtidige Udfald af Kvindernes Studium og til at bevidne vedkommende Damer «paa Grund af deres energiske Stræben og karakterfulde Udholdenhed» deres Højagtelse, idet de have udtalt, «at de ved deres Exempel have vist, at det er muligt for Kvinden at hellige sig Lægens Virksomhed uden at fornægte den kvindelige Karakter.» Paa en saadan gunstig Maade have Professorerne Herm. Meyer, Biermer, Rose, Frey, Hermann udtalt sig. Direktøren for den medicinske Klinik, Prof. Biermer, har endog ansat en kvindelig Student som Underassistent ved Kvindeafdelingen af Kantonshospitalet i Zürich, og denne Dame har udfyldt sin Plads til fuldkommen Tilfredshed og taget sin Doktorgrad med særdeles Udmærkelse. En anden i Zürich promoveret kvindelig Doktor, der er gift med en Læge i St. Petersborg, sluttede sig i Januar 1871 til det zürichske Hjælpetog til Belfort, og Føreren for dette Tog, Prof. Rose i Zürich, giver hende i sit Skrift, «Der Züricher Hülfzug nach dem Schlachtfelde bei Belfort», det hædrende Vidnesbyrd, at hun ved Lazarethforvaltningen i Hericourt «ved sin beskedne og opofrende Virksomhed snart vandt Alles Hjerter.»

Prof. Frey, den sammenlignende Anatomis og Histologis Repræsentant i Zürich, ytrede: «Efter mine Er-

faringer, der støtte sig paa den praktiske Undervisning, maa jeg erklære, at en Mængde Kvinder ere i høj Grad skikkede til Studiet af anatomiske Discipliner og endog af de vanskeligste Problemer af den højere Anatomi. Jeg er oftere ved Svar paa Spørgsmaal, som jeg netop gjorde for at se, om jeg var bleven forstaaet, bleven overrasket over en kvindelig Hjernes Fatteevne. Efter mine Erfaringer (jeg har paa dette Omraade hidtil undervist omtrent tyve Kvinder) vil det være meget let at uddanne de bedre Elementer til en fin og elegant Teknik og god Iagttagelse. Netop i Mikroskopien, en vigtig Side af den moderne Medicin, har efter min Overbevisning Kvinden en Fremtid.»

Om sine kliniske Erfaringer bemærker Prof. Biermer: «I Kliniken have flere Kvinder udmærket sig som Praktikanter ved deres omhyggelige Undersøgelse og Diagnostik.»

Vigtigere end disse Erklæringer er den Kjendsgjerning, at et større Antal af kvindelige Studenter fra Zürich alt i den medicinske Praxis have vist sig som dygtige.

Flere i Zürich som Doktorer promoverede Damer have nedsat sig som Læger i Rusland og nyde der stor Tillid. To Englænderinder, der studerede i Zürich, have fundet betydelige Stillinger som Hospitalslæger ved de engelske Kvindehospitaler, og en Amerikanerinde er ansat som Læge ved et Børnehospital i Boston. Den første Schweizerinde, der blev Dokter i Zürich, praktiserer i Zürich, og har netop nu forlovet sig med en anset Professor ved det zürichske Polyteknikum, saa paa hende vil formodentlig faa Anvendelse, hvad den i 1754 til Doktor promoverede Fru Dorothea Christiana Erxleben, Hustru til Diakon Erxleben i Quedlinburg, som praktiserende Læge og

Moder til fire Børn skrev for over hundrede Aar siden: «at Ægtestanden ikke forhindrer Kvindens Studeringer, men at man i en fornuftig Ægtemands Selskab kan studere med endnu mere Fornøjelse.»

I den nærmeste Fremtid vil endnu en Generation Damer faa absolveret deres medicinske Examen i Zürich. Af disse ere flere allerede før deres Doktorpromotion blevne raadspurgte af lidende Kvinder, fordi man tror, at de i Følge deres Natur bedre forstaa Kvindernes Lidelser. Det er vel ubestridt, at Tusender af Kvinder, der nu undse sig ved at raadspørge mandlige Læger eller gjøre det for sildigt og i yderste Nødtilfælde, vilde prise Tilstedeværelsen af kvindelige Læger som en Velsignelse for deres Kjøen. Visselig er Trangen tilstede, men er endnu latent og kunde hidtil ikke lægge sig for Dagen.

Den foranstaaende Fremstilling af de Erfaringer, der ere gjorte af Universitetet i Zürich, støtter sig ikke paa forudfattede Meninger men paa Kjendsgjæringer og Erklæringer af Fagmænd og Folk, der have givet sig af med Sagen. Jeg vover ikke paa Grundlag af disse Erfaringer allerede nu at betegne Forsøget paa Mænds og Kvinders fælles Studium som absolut sejrrigt og de kvindelige Studerendes Fremtid som sikret; men hvad man har foretaget i Zürich synes mig hverken forfejlet eller forhastet, da det er paa den høje Tid ogsaa at aabne Kvindekjønnen Adgangen til de ideale Virksomheder og at bidrage til, at talrige til den højeste Udvikling skikkede Aandskræfter, der nu kun altfor ofte henligge ubenyttede, komme til at virke for Civilisationens Fremskridt. Man har hidtil forsømt dette, og man har endnu aldrig lettet Kvinderne Erhvervelsen af den nødvendige videnskabelige Fordannelse og Adgangen til dannede Beskæftigelser.

Om Kvinderne nu sluttelig ville drage nogen virkelig Nytte af de dem først i den nyeste Tid indrømmede Rettigheder og Dannelsesmidler, og om de med Held ville kunne konkurrere med Mændene paa Videnskabens og Erhvervets forskjellige Omraader, bliver deres Sag og lader sig kun afgjøre ad Forsøgets Vej.

Det forstaar sig af sig selv, at der blandt de kvindelige Studerende ligesom blandt de mandlige findes fortrinligt, almindeligt og kun ringe begavede, og at, efterhaanden som Tallet stiger, ogsaa Forskjellighederne blive større og at der da vil være et forholdsvis større Antal Kvinder, der studere uden Udbytte. Men saadanne daarlige Resultater og de Misbrug af Frihed og Rettigheder og de mulige Forstyrrelser, som alt Nyt paa Overgangsstadiet er udsat for, ville ikke gjøre de gunstige Resultater, der hidtil ere opnaaede i Zürich, mindre betydningsfulde.

Man behøver ikke at frygte, at Studeringerne skulle kue den ædlere kvindelige Natur, eller at den ved Forberedelsen til en bestemt Virksomhed overhovedet skulde blive fremmed for sin egenlige Bestemmelse. En højere videnskabelig Opfattelse af Livet og dets Hændelser adler ogsaa de almindeligste menneskelige Ting. De studerende Kvinder ville altid være Undtagelser, fordi det kvindelige Kjøen i Reglen overalt vil give sit skønne naturlige Kald Fortrinnet. Men man bør ikke overse, at over 30 pCt. af alle Kvinder enten slet ikke gifte sig eller tidlig blive Enker eller netop paa Grund af deres Ægteskab komme i den Stilling, at ogsaa de maa søge Erhverv for Familiens Skyld. Under saadanne Livsforhold kan der ikke aabnes Kvinderne for mange Erhvervsgrene og Dannelsesmidler.

Vi bekæmpe alle Emancipationsbestræbelser, der fornægte den kvindelige Natur og kun skyldes Forfængeligheden; men saadanne uheldige Sider ved Nutidens Bestræbelser for Kvindens Frigjørelse vil man lettest fjerne ved en bedre Uddannelse af den kvindelige Ungdom, saa at der opdrages uafhængige og karakterfaste Kvinder, der kunne befri deres Kjøen fra Tilbøjeligheden til kun at se paa det ydre Skin og aandløs Luxus, og som henlede Tanken paa Tilværelsens ædlere Maal. Saa meget er vist, at det ikke vil skade nogen Kvinde at have lært noget Dygtigt og at have forberedt sig til højere videnskabelige Virksomheder. — Stat og Samfund have i ethvert Tilfælde den Pligt at fjerne alle legale og administrative Skranker, der vanskeliggjøre det saakaldte svagere Kjøen Kampen for Tilværelsen og Benyttelsen af dets Aandskræfter. Ogsaa Kvinden skal vælge sit Kald efter Begavelse og Tilbøjelighed, og det er Universitetets Pligt at aabne sine Døre for Alle, der ere modne og værdige til at betræde det og som kunne opfylde de fastsatte Optagelsesbetingelser.
